

MALO ZA ZAČETEK

"Sredi sedemdesetih je Slovenski filharmoniji dirigiral sloviti romunski dirigent Sergiu Celibidache. Dvakrat je dvignil roki in ju nato spustil. Prvič se je celo nejevoljno obrnil proti občinstvu. Nič ni pomagalo: stoli v dvorani so bili stari in ob vsakem premiku obiskovalca so škripali kot za stavo. Občinstvo se je končno za silo umirilo in koncert se je začel. To so bili časi, ko smo v Slovenski filharmoniji vedno imeli dva koncerta hkrati, prvega na odru, dopolnjevalo pa ga je škripanje lesenih stolov. Nemogoče je bilo namreč negibno sedeti uro ali dve.

KRATKA KRONOLOGIJA

- Gradnja Cankarjevega doma je bila zagotovo naša največja investicijska avantura v kulturi v minulem stoletju:
- Še aprila 1977 poleg lepih sanj o kulturnem središču v centru Ljubljane in več kot desetletje ograjene gradbene jame ni kazalo, da se bo kar koli premaknilo.
- 11. maja 1977 je bil že ustanovljen iniciativni odbor, v IZITR so začeli pod vodstvom prof. Eda Ravnikarja pripravljati arhitektonske načrte, arheologi so se preselili na delovišče, morebitni ustanovitelji so se začeli pogovarjati o denarju.
- Poleti je bil pripravljen družbeni dogovor o gradnji in financiranju, vsak ponedeljek ob 18. uri se je v zgradbi LB sestajal operativni štab.
- Jeseni so bila glavna dela že razdeljena med investitorje in začel se je hud boj za zbiranje denarja; programske in druge komisije operativnega štaba so delovale s polno paro.
- Kljub prepovedi Beograda, da se investira v družbene dejavnosti, je bil 15. januarja 1978 podpisan Družbeni dogovor o izgradnji in financiranju Kulturnega doma Ivan Cankar in 26. januarja so na delovišču že zarohneli stroji; republika in mesto sta mrzlično iskala in združevala sredstva za gradnjo.
- Spomladi 1980 so se v Linhartovi dvorani že začele prve kulturne in kongresne prireditve, še prej je bila ustanovljena delovna organizacija KDIC v ustanavljanju z Miranom Kertom kot prvim generalnim direktorjem, Marjanom Javornikom kot prvim programskim direktorjem in Igorjem Lampretom kot njegovim namestnikom. Božena Zakrajšek je kljub hudim nasprotovanjem pripeljala iz Kompas Magistat večinski del takratne kongresne ekipe; zaposlila sta se tudi inž. Sašo Kranjc in Jana Kramberger. Prvi je postal tehnični direktor CD, druga pa leta 1982 direktorica skupnih služb, pri čemer uspešno vztrajata še danes.
- Do septembra 1982, ko je postal generalni direktor Mitja Rotovnik, so bile končane vse štiri osrednje dvorane, le oder največje, danes Gallusove dvorane je moral počakati še dve leti, da je bil lahko uporabljen. Zato je bil koncert SF jeseni 1982 pred železno zaveso; na treh odrskih platojih so pred železno zaveso do leta 1984 potekali tudi drugi umetniški in kulturni dogodki.

NUK

Nastanek knjižnice je povezan z odlokom cesarice Marije Terezije iz leta 1774, s katerim je 637 knjig, ki so bile rešene ob požaru razpuščenega jezuitskega kolegija v Ljubljani, namenila za splošno uporabo ustanovljeni knjižnici pri ljubljanskem liceju.

Licejska knjižnica je že leta 1807 dobila pravico prejetja obveznega izvoda vseh tiskov z območja dežele Kranjske, med francosko zasedbo pa s celotnega upravnega območja Ilirskih provinc. Po ukinitvi ljubljanskega liceja 1850 je knjižnica postala deželna Studijska knjižnica.

Po koncu prve svetovne vojne je 1919. leta s preimenovanjem v Državno študijsko knjižnico postala osrednja knjižnica za vso Slovenijo s pravico do prejemanja obveznega izvoda tiskov s tega območja, ko pa je 1921. postala Državna biblioteka, so v njen fond začeli pritekati še obvezni izvodi iz vseh predelov nekdanje Jugoslavije.

Ob ustanovitvi prve slovenske univerze v Ljubljani 1919 je knjižnica prevzela še funkcije in naloge centralne univerzitetne knjižnice, a žal je ostala prostorsko utesnjena v zasilno adaptiranih prostorih gimnazije ob Poljanski cesti. Tako je Ljubljana kot univerzitetno mesto imela vse do začetka druge svetovne vojne v svoji univerzitetni knjižnici le 18 čitalniških sedežev. Naziv Univerzitetna knjižnica v Ljubljani si je knjižnica pridobila leta 1938 na osnovi Zakona o univerzah in Splošne univerzitetne odredbe.

Načrte za novo Univerzitetno knjižnico je ustvaril arhitekt *Jože Plečnik* v letih 1930-31.

Zahteve po izgradnji slovenske univerzitetne knjižnice so pri takratni beograjski oblasti naletele na odločen odpor in šele dolgotrajni in množični študentski protesti ter demonstracije so ga strli. V monumentalno stavbo v neposredni bližini univerze se je knjižnica vselila spomladi 1941. leta.

Plečnikova knjižnica je kulturni spomenik najvišjega reda.

Po osvoboditvi (1945) je bil univerzitetni knjižnici priznan tudi pravni status slovenske nacionalne knjižnice in znova spremenjen naziv, postala je Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

STOLNA CERKEV

Prvotno cerkev so v 12. stoletju zgradili ljubljanski čolnarji in ribiči. Posvečena je bila njihovemu zavetniku sv. Nikolaju. Prvotno romansko cerkev so postopoma podirali v obdobju med 1701-1704 in v istem času na njenem mestu gradili novo. Poleg stolnice je tudi sedež škofijskega, oziroma nadškofijskega ordinariata.

TROMOSTOVJE

Najbolj pomemben in znan most (mostovi) čez Ljubljanico je Tromostovje, ki povezuje Prešernov trg s Staro Ljubljano. Na mestu današnjega Tromostovja je stal leseni Špitalski most. Leta 1842 je leseni most nadomestil most iz rezanega kamna. Uradno se je takrat imenoval Frančev most. Proti toku Ljubljanice nosi most latinski napis: Nadvojvodu Francu Karlu 1842. Mesto. Pred drugo svetovno vojno sta bila po Plečnikovem načrtu postavljena še mostova za pešce. Od takrat se mostovi imenujejo Tromostovje.

PREŠERNOV SPOMENIK

Nekakšno neformalno središče Ljubljane je Prešernov trg s spomenikom največjemu slovenskemu pesniku Francetu Prešernu. Spomenik stoji v neposredni bližini [Tromostovja](#) in frančiškanske cerkve Marijinega oznanenja. Odkrit je bil leta 1905. **Muza nad pesnikom je tedaj sporožila številne kritike kuturne in cerkvene javnosti. Pojavile so se celo zahteve po njeni odstitvi.** Kip pesnika in muze pesništva, ki drži nad umetnikom lovorovo vejico ter reliefa (Slovo Črtomira in Bogomile, Ribič), je izdelal kipar Ivan Zajec. Arhitekturno zasnovano pa je izdelal Maks Fabiani.

ROBOV VODNJAK

Skoraj obvezna postaja med ogledovanjem Ljubljane je Robbov vodnjak. Preden so se poročni obredi iz Magistrata preselili na [Ljubljanski grad](#), je bil vodnjak priljubljen motiv za slikanje z mladoporočenci.

Vodnjak treh kranjskih rek stoji na Mestnem trgu ob magistratu. Baročni vodnjak je izdelal kipar in arhitekt Francesco Robba. Vodnjak nosi po njem tudi naziv Robbov vodnjak. Postavljen je bil leta 1751-52.

Kot zanimivost: na tem mestu je pred postavitvijo Robbovega vodnjaka stal [Neptunov vodnjak](#).

Namesto originala bo v prihodnjosti stala kopija, original naj pa naj bi bil postavljen v transparentnem povezovalnem členu med starim in novim delom [Narodne galerije](#).

Ob vznožju tristranega, 10 m visokega obeliska, so izklesane tri moške figure (tritoni), vsake z delfinom. Predstavljajo tri kranjske reke (Savo, Krko in Ljubljanico).

MAGISTRAT

Stari rotovž je bil zgrajen že okoli leta 1484. Sedanjo stavbo so pričeli zidati leta 1717 (arhitekt Martinuzzi, kasneje Gregor Maček).

Kot zanimivost: Ura na stolpu je bila izdelana leta 1718. Že tedaj je kazala tudi lunine mene. Od same postavitve je bil mehanizem, ki naj bi kazal lunine mene pomotoma povezan na minutno kolesje. Krogla, ki kaže lunine mene se zato zavrti v 11 urah namesto v 28 dneh.